

KOPALINY	NORMA BRANŻOWA	BN-65
	Ziemia krzemionkowa surowa	6011-03
		Zamiast RN-61/MPCh-1860
		Grupa katalogowa VII 17

1. WSTĘP

1.1. Przedmiot normy. Przedmiotem normy jest ziemia krzemionkowa surowa, zwana również opoką lekką powstałą z odwapnienia osadów wapienno-krzemionkowych, produkt wydobywany metodą górniczą.

1.2. Oznaczenie

ZIEMIA KRZEMIONKOWA SUROWA BN-65/6011-03

1.3. Normy związane

- PN/C-04506 Chemiczne badania i próby. Pobieranie próbek i przygotowanie średniej próbki laboratoryjnej. Wytyczne dla produktów sypkich
- PN/C-04507 Chemiczne badania i próby. Pobieranie próbek i przygotowanie średniej próbki laboratoryjnej. Wytyczne ogólne
- PN/C-60010 Chemiczne badania i próby. Przyrządy do pobierania próbek. Zgłębniki do produktów sypkich i w kawałkach

2. WYMAGANIA TECHNICZNE

2.1. Wymagania ogólne. Ziemia krzemionkowa surowa powinna być materiałem silnie porowatym i mieć postać miazgu lub brył o wymiarach nie większych niż 200 mm, barwy białej, żółtawej lub szarawej. Nie powinna zawierać wtrąceń wapieni ani obcych zanieczyszczeń.

2.2. Wymagania szczegółowe

Wymagania	
Zawartość SiO_2 w przeliczeniu na suchą substancję, %, co najmniej	80
Zawartość R_2O_3 ($\text{Al}_2\text{O}_3 + \text{Fe}_2\text{O}_3 + \text{TiO}_2$) w przeliczeniu na suchą substancję, %, najwyżej	6
Zawartość Fe_2O_3 w przeliczeniu na suchą substancję, %, najwyżej	3
Zawartość CaO w przeliczeniu na suchą substancję, %, najwyżej	2
Zawartość MgO w przeliczeniu na suchą substancję, %, najwyżej	2
Zawartość wilgoci, %, najwyżej	50
Ciężar nasypowy substancji wysuszonej, G/l, najwyżej	450

Zjednoczenie Kopalnictwa Surowców Chemicznych
Ustanowiona przez Dyrektora ZKSCHEM. dnia 31 maja 1965 r. jako norma obowiązująca
w zakresie produkcji od dnia 1 stycznia 1966 r.
(Mon. Pol. nr 51/1965 poz. 271)

3. OPAKOWANIE, PRZECHOWYWANIE I TRANSPORT

3.1. Opakowanie i transport. Ziemia krzemionkowa surowa powinna być transportowana luzem w wagonach lub samochodach niekrytych.

3.2. Znakowanie. Do każdego wagonu (samochodu) należy dołączyć napis zawierający co najmniej:

- a) nazwę zakładu,
- b) oznaczenie wg 1.2.
- c) wagę brutto.

3.3. Przechowywanie. Ziemię krzemionkową surową należy przechowywać w zwałach pod zadaszeniem, na składowisku specjalnie do tego celu przeznaczonym.

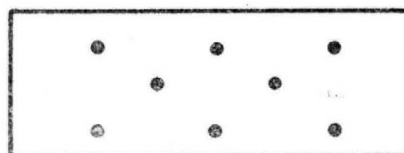
4. BADANIA TECHNICZNE

4.1. Wielkość partii. Za partię uważa się jednorazową wysyłkę do każdego odbiorcy oddzielnie nie przekraczającą 150 t.

4.2. Pobieranie i przygotowanie próbek należy przeprowadzić wg PN/C-04507 oraz PN/C-04506. Z partii ziemi krzemionkowej przedstawionej do odbioru należy pobrać próbki po 5 kg z wagonu, lub po 2 kg z samochodu według schematu pojedynczej (rys. 1) lub podwójnej (rys. 2) koperty.

Rys. 1

Rys. 2

Próbki należy pobierać zglębniakiem wg PN/C-60010. Średnią próbkę laboratoryjną o masie około 1 kg przygotować wg PN/C-04506.

Próbkę laboratoryjną do ewentualnych analiz rozjemczych należy przechowywać przez okres 1 miesiąca.

4.3. Rodzaje i wykonanie badań

4.3.1. Oznaczanie wilgoci

4.3.1.1. Wykonanie oznaczania. Około 10 g ziemi krzemionkowej rozdrobnionej tak, aby całość przeszła przez sito o wymiarach boku oczka kwadratowego 0,5 mm, odważyć z dokładnością do 0,01 g w starowanym płaskim naczyniu wagowym z przykrywką. Suszyć w temperaturze 105÷110°C do stałej masy. Po ostudzeniu zważyć.

Zawartość wilgoci X obliczyć w procentach wg wzoru

$$X = \frac{(G - G_1) \cdot 100}{G}$$

w którym:

G - odważka ziemi krzemionkowej, g.

G_1 - masa ziemi krzemionkowej po wysuszeniu, g.

4.3.1.2. Wynik. Za wynik należy przyjąć średnią arytmetyczną wyników dwóch oznaczeń różniących się między sobą nie więcej niż o 0,1.

4.3.2. Przygotowanie próbki do oznaczeń chemicznych. Około 10 g ziemi krzemionkowej rozdrobnić tak, aby całość przeszła przez sito o wymiarach boku oczka kwadratowego 0,5 mm i wysuszyć w temperaturze $105 \pm 110^{\circ}\text{C}$ do stałej masy.

4.3.3. Oznaczanie zawartości SiO_2

4.3.3.1. Odczynniki

- Mieszanina węgla sodowego i potasowego 1+1.
- Kwas solny cz.d.a. (1,19).
- Kwas siarkowy cz.d.a. (1,84)
- Kwas fluorowodorowy cz.d.a., roztwór 40-procentowy.

4.3.3.2. Wykonanie oznaczania. Odważyć około 2 g wysuszonej ziemi krzemionkowej (z dokładnością do 0,0002 g) i stopić z 5-krotną ilością mieszaniny węglanów sodowego i potasowego w tyglu platynowym, po ostudzeniu stop ługować rozcieńczonym kwasem solnym, roztwór odparować do sucha, po czym dodać 10 ml stężonego kwasu solnego i odparować ponownie. Pozostałość suszyć w 105°C , następnie rozpuścić w 200 ml gorącej wody z dodatkiem 20 ml stężonego kwasu solnego, odsączyć krzemionkę i przemyć gorącą wodą do zaniku reakcji na jony chlorkowe. Przesącz zebrać do kolby pomiarowej pojemności 500 ml i zachować do dalszych oznaczeń. Sączek z osadem umieścić w tyglu platynowym, wyprażyć i zważyć. Następnie dodać 3-4 kropli stężonego kwasu siarkowego i 5 ml kwasu fluorowodorowego, odparować i pozostałość prażyć w temperaturze 1000°C , a następnie zważyć. Strata na masie odpowiada ilości krzemionki.

Zawartość krzemionki X_1 obliczyć w procentach wg wzoru

$$X_1 = \frac{(G_1 - G_2) \cdot 100}{G}$$

w którym:

- G_1 - masa tygla z osadem przed traktowaniem fluorowodorem, g,
 G_2 - masa tygla z osadem po traktowaniu fluorowodorem, g,
 G - odważka ziemi krzemionkowej, g.

4.3.3.3. Wynik. Za wynik należy przyjąć średnią arytmetyczną wyników dwóch oznaczeń różniących się między sobą nie więcej niż o 0,1.

4.3.4. Oznaczanie zawartości $\text{R}_2\text{O}_3 (\text{Al}_2\text{O}_3 + \text{Fe}_2\text{O}_3 + \text{TiO}_2)$

4.3.4.1. Odczynniki

- Kwas azotowy cz.d.a. 1+1.
- Chlorek amonowy cz.d.a., roztwór 10-procentowy.
- Woda amoniakalna cz.d.a.

4.3.4.2. Wykonanie oznaczania. Z przesącza otrzymanego wg 4.3.3.2 pobrać 200 ml roztworu, dodać 2 ml kwasu azotowego i 10 ml roztworu chlorku amonowego, ogrzać do wrzenia i wytrącić wodorotlenki bardzo małym nadmiarem amoniaku (pH nie może przekraczać 8). Osad odsączyć na gorąco i przemyć gorącą wodą z dodatkiem amoniaku, przesącz zaś zebrać do kolby pomiarowej pojemności 250 ml i zachować do oznaczeń wapnia i magnezu. Osad prażyć w temperaturze 1000°C .

Zawartość $\text{R}_2\text{O}_3 (\text{Al}_2\text{O}_3 + \text{Fe}_2\text{O}_3 + \text{TiO}_2)$ X_2 obliczyć w procentach wg wzoru

$$X_2 = \frac{G_1 \cdot 2,5 \cdot 100}{G}$$

w którym:

- G_1 - masa osadu, g,
 G - odważka ziemi krzemionkowej, g.

4.3.4.3. Wynik. Za wynik należy przyjąć średnią arytmetyczną wyników dwóch oznaczeń różniących się między sobą nie więcej niż o 0,1.

4.3.5. Oznaczanie zawartości Fe_2O_3

4.3.5.1. Odczynniki

- Kwas solny cz.d.a. 1+1.
- Woda amoniakalna cz.d.a.
- Kwas azotowy cz.d.a. 1+1.
- Octan sodowy cz.d.a., roztwór nasycony.
- Wersenian dwusodowy cz.d.a., roztwór 0,05m.
- Kwas salicylowy, 2-procentowy roztwór alkoholowy.

4.3.5.2. Wykonanie oznaczania. Z przesączu otrzymanego wg 4.3.3.2 pobrać pipetą 100 ml, dodać kilka kropli kwasu azotowego i wytrącić wodorotlenki bardzo małym nadmiarem amoniaku. Osad odsączyć, przemyć gorącą wodą i rozpuścić na sączku w małej ilości gorącego kwasu solnego 1+1, przesącz rozcieńczyć wodą do około 50 ml, dodać kroplami roztworu octanu sodowego aż do zciemnienia roztworu, następnie wkroplić kwas solny 1+1 do zaniku zciemnienia, dodać 1 ml kwasu salicylowego i miareczkować powoli kroplami roztworem 0,05m wersenianu dwusodowego do zaniku barwy wskaźnika.

Zawartość Fe_2O_3 X_3 obliczyć w procentach wg wzoru

$$X_3 = \frac{V \cdot 0,003992 \cdot 5 \cdot 100}{G}$$

w którym:

- V - objętość 0,05m wersenianu dwusodowego zużytego do miareczkowania, ml,
 0,003992 - ilość Fe_2O_3 odpowiadająca 1 ml ściśle 0,05m wersenianu dwusodowego, g,
 G - odważka ziemi krzemionkowej, g.

4.3.5.3. Wynik. Za wynik należy przyjąć średnią arytmetyczną wyników dwóch oznaczeń różniących się między sobą nie więcej niż o 0,1.

4.3.6. Oznaczanie zawartości CaO

4.3.6.1. Odczynniki

- Wodorotlenek sodowy cz.d.a., roztwór około 2n.
- Wersenian dwusodowy cz.d.a., roztwór 0,02m.
- Mureksyd lub kalces w mieszaninie z NaCl 1+200.

4.3.6.2. Wykonanie oznaczania. Z przesączu otrzymanego wg 4.3.4.2 pobrać pipetą 100 ml, dodać 2 ml 2n wodorotlenku sodowego i roztwór gotować przez kilka minut w celu odpędzenia amoniaku. Następnie ostudzić, dodać 5 ml 2n wodorotlenku sodowego, szczyptę wskaźnika i miareczkować 0,02m roztworem wersenianu dwusodowego do zmiany barwy wskaźnika (mureksydu na fioletową, kalcesu na niebieską).

Zawartość CaO X_4 obliczyć w procentach wg wzoru

$$X_4 = \frac{V \cdot 0,00112 \cdot 6,25 \cdot 100}{G}$$

w którym:

- V - objętość 0,02m wersenianu dwusodowego zużytego do miareczkowania, ml,
 0,00112 - ilość tlenku wapnia odpowiadająca 1 ml ściśle 0,02m roztworu wersenianu dwusodowego, g,
 G - odważka ziemi krzemionkowej (wg 4.3.3.2), g.

4.3.6.3. Wynik. Za wynik należy przyjąć średnią arytmetyczną wyników dwóch oznaczeń różniących się między sobą nie więcej niż o 0,05.

4.3.7. Oznaczanie zawartości MgO4.3.7.1. Odczynniki

- a) Roztwór buforowy - 54 g chlorku amonowego cz.d.a. rozpuścić w wodzie, dodać 350 ml 25-procentowego amoniaku i uzupełnić wodą destylowaną do objętości 1 l.
- b) Wersenian dwusodowy cz.d.a., roztwór 0,02m.
- c) Czerń eriochromowa T w mieszaninie z NaCl (1+200).

4.3.7.2. Wykonanie oznaczania. Z przesączu otrzymanego wg 4.3.4.2 pobrać pipetą 100 ml, dodać 5 ml roztworu buforowego, szczyptę wskaźnika i miareczkować 0,02m roztworem wersenianu dwusodowego do zmiany barwy wskaźnika na wyraźnie niebieską, bez fioletowego odcienia.

Zawartość MgO X_5 obliczyć w procentach wg wzoru

$$X_5 = \frac{(V_1 - V) \cdot 0,0008064 \cdot 6,25 \cdot 100}{G}$$

w którym:

V_1 - objętość 0,02m wersenianu dwusodowego zużytego w tym oznaczaniu, ml,

V - objętość 0,02m roztworu wersenianu dwusodowego zużytego do miareczkowania wapnia wg 4.3.6.2, ml,

0,0008064 - ilość tlenu magnezowego odpowiadająca 1 ml ściśle 0,02m roztworu wersenianu dwusodowego, g,

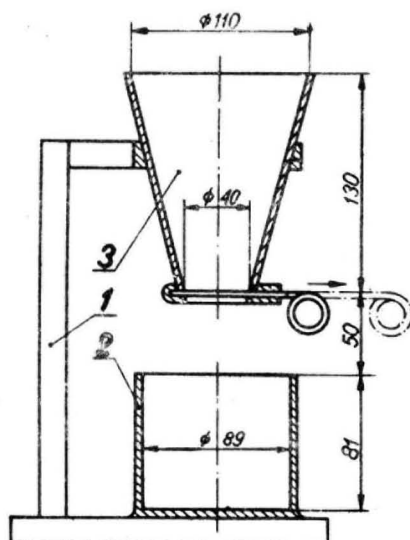
G - odważka ziemi krzemionkowej wg 4.3.3.2, g.

4.3.7.3. Wynik. Za wynik przyjąć należy średnią arytmetyczną wyników dwóch oznaczeń różniących się między sobą nie więcej niż o 0,05.

4.3.8. Oznaczanie ciężaru nasypowego

4.3.8.1. Przygotowanie próbki. Około 500 g surowej ziemi krzemionkowej suszyć i rozdrobnić w moździerzu tak, aby całość przeszła przez sito o wymiarach boku oczka kwadratowego 0,5 mm. Zawartość wilgoci w próbce wysuszonej nie powinna być wyższa niż 2%, o ile odbiorca nie stawia innych wymagań.

4.3.8.2. Przyrząd do oznaczania ciężaru nasypowego. Oznaczanie ciężaru nasypowego wykonuje się w przyrządzie znormalizowanym wg rys. 3. Przyrząd składa się ze statywu 1, z blaszanego cylindra 2 o wysokości 81 mm, średnicy wewnętrznej 89 mm i pojemności dokładnie 500 cm³ oraz blaszanego lejka 3 o górnej średnicy 110 mm, dolnej 40 mm i wysokości 130 mm. Lejek zaopatrzony jest w zasuwkę. Odległość między dolną krawędzią lejka a górną krawędzią cylindra - 50 mm.

Rys. 3

4.3.8.3. Wykonanie oznaczania. Lejek napełnić ziemią krzemionkową, po czym szybkim ruchem otworzyć zasuwkę. Po zsypaniu się ziemi do cylindra (powinien być pewien nadmiar ziemi krzemionkowej) należy odczekać 5 sek, a następnie prostą blaszką lub deszczułką zgarnąć nadmiar ziemi, po czym zważyć cylinder z ziemią krzemionkową z dokładnością do 1 g.

Ciężar nasypowy X_6 obliczyć w G/l wg wzoru

$$X_6 = (f - g) \cdot 2$$

w którym:

f - ciężar cylindra z ziemią krzemionkową, G,

g - ciężar cylindra próżnego, G.

4.3.8.4. Wynik. Za wynik należy przyjąć średnią arytmetyczną wyników trzech kolejnych oznaczeń.

K O N I E C